Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра міжнародного і європейського права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан юридичного факультету
_____ Віталій СЕРЬОГІН
«31» серпня 2026 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Європейська система захисту прав людини
(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти:	перший (бакалаврський)
галузь знань:	29 Міжнародні відносини
спеціальність:	293 Міжнародне право
освітньо-професійна програма:	Міжнародне право
вид навчальної дисципліни:	вибіркова
факультет:	юридичний

2026/2027 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету

«31» серпня 2026 року, протокол № 1

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Сироїд Тетяна Леонідівна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного і європейського права

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету

Протокол від «28» серпня 2026 року № 1

Завідувач кафедри
міжнародного і європейського права Тетяна СИРОЇД

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 293 Міжнародне право

Гарант освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Міжнародне право»
кандидат юридичних наук, доцент Євген ТІТОВ

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від «31» серпня 2026 року № 1

Голова науково-методичної комісії Ганна ЗУБЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Європейська система захисту прав людини» складена відповідно до освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 Міжнародні відносини, спеціальності 293 Міжнародне право.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є міжнародно-правові відносини у сфері інституційно-правового механізму на європейському регіональному рівні.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування у здобувачів системного розуміння європейської системи захисту прав людини, її міжнародно-правових та інституційних засад, особливостей функціонування механізмів захисту прав людини в межах Ради Європи, Європейського Союзу та ОБСЄ, а також набуття навичок аналізу міжнародно-правових актів і практики Європейського суду з прав людини.

1.2. Основними завданнями навчальної дисципліни є:

- розкрити ґенезу становлення та розвитку європейської системи захисту прав людини;
- охарактеризувати міжнародно-правові та інституційні засади захисту прав людини в межах Ради Європи, Європейського Союзу та ОБСЄ;
- з'ясувати особливості функціонування європейських механізмів міжнародного захисту прав людини;
- дослідити правові підстави та умови правомірного обмеження прав людини і відступу держав від міжнародних зобов'язань у сфері прав людини;
- розглянути особливості міжнародного захисту окремих категорій осіб, зокрема національних меншин та жертв тероризму;
- визначити місце і роль регіональних міжнародних організацій у забезпеченні та захисті прав людини;
- сформувати навички аналізу положень міжнародно-правових актів у сфері прав людини;
- сформувати навички аналізу та застосування практики Європейського суду з прав людини.

1.3. Кількість кредитів – 4

1.4. Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни
Предметом вивчення навчальної дисципліни є міжнародно-правові відносини у сфері правого регулювання прав людини Програма навчальної дисципліни: історія становлення та розвитку Європейської системи захисту прав людини; поняття, предмет, принципи, джерела Європейської системи захисту прав людини»; ґенеза європейської системи захисту прав людини; правовий статус людини і громадянина; класифікація прав людини; правомірне обмеження прав людини та відступ держав від своїх зобов'язань у сфері прав людини; міжнародний регіональний механізм захисту прав людини; організаційно-правова основа захисту прав людини в межах Ради Європи; прецедентне право ЄСПЛ; організаційно-правова основа захисту прав людини в межах Європейського Союзу; організаційно-правова основа захисту прав людини в межах Організації з Безпеки і Співробітництва в Європі.
Нормативна / за вибором **за вибором**

Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	
Семестр	
7-й	
Лекції	
32 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
56 год.	108 год.
Контрольна робота	
1	
Індивідуальне завдання	
1	
Форма контролю	
залік	

1.5. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна:

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні набути таких загальних і фахових (спеціальних) компетентностей:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 3. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 7. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, зокрема, в міжнародному контексті.

ЗК 11. Здатність діяти суспільно відповідально, проявляти громадянську свідомість, відповідати за якість виконаної роботи.

ЗК 13. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

ФК 3. Здатність захищати національні інтереси власної держави за допомогою міжнародно-правових інструментів.

ФК 8. Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

ФК 11. Здатність надавати юридичні висновки і консультації з питань міжнародного права, національного права України та зарубіжних держав; визначати юридичні ризики тих або інших зовнішньополітичних або зовнішньоекономічних ініціатив, підбирати шляхи їхньої мінімізації.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми[1] здобувачі повинні досягти таких програмних результатів навчання:

ПРН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми;

ПРН 7. Складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами;

ПРН 11. Вести формальну та неформальну ділову бесіду у сфері міжнародних

[1] https://law.karazin.ua/resources/doks2021/inform_pak/2023-2024/OPP_293_bakalavr.pdf

відносин і зовнішньої політики;

ПРН 17. Працювати в групі, формуючи власний внесок у виконання завдань групи;

ПРН 21. Застосовувати набуті знання й уміння з міжнародних відносин, міжнародного права при вирішенні практичних завдань.

1.8. Пререквізити: Теорія держави і права, Конституційне право України, Міжнародне публічне право (основи теорії), Міжнародне публічне право (основні галузі), Право Європейського Союзу, Захист вразливих категорій осіб в міжнародному праві.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Ґенеза прав людини на міжнародному регіональному рівні

Ґенеза становлення та розвитку прав людини на міжнародному регіональному рівні. Виникнення ідей про права людини. Розвиток ідей про права людини. Права людини і цивілізація. Роль міжнародних універсальних організацій в розвитку концепції прав людини. Цивілізаційний підхід до концепції прав людини.

Тема 2. Поняття, сутність прав людини

Поняття прав людини. Права людини як нормативна форма взаємовідносин індивідів, суспільства, держави. Пріоритет прав людини як визначний принцип правової держави. Поняття, структура правового статусу людини. Права, свободи, обов'язки прав людини. Гарантії забезпечення прав людини. Права людини і права громадянина. Правовий режим громадян у міжнародному праві.

Тема 3. Правомірне обмеження прав людини та відступ держав від своїх зобов'язань у сфері прав людини

Правомірне обмеження прав людини під час надзвичайного стану, становища або ситуації. Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації (ст. 15 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.). Практика ЄСПЛ щодо відступу від зобов'язань. A. та інші проти Сполученого Королівства, № 3455/05, 2009; Abdülsamet Yaman проти Туреччини, № 32446/96, 2004 р.; Bilen проти Туреччини, № 34482/97, 2006 р.; Marshall проти Сполученого Королівства, № 41571/98, 2001 р.

Тема 4. Правова основа захисту прав людини в межах Ради Європи

Статут Ради Європи 1949 р. Європейська конвенція про захист прав і основоположних свобод 1950 р. Європейська соціальна хартія 1961 р., Європейська конвенція про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню 1987 р., Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматичною обробкою персональних даних 1981 р., Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину 1997 р., Європейська конвенція про громадянство 1997 р., Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми 2005 р. тощо.

Тема 5. Інституційний механізм Ради Європи в галузі захисту прав людини

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ). Європейський уповноважений з прав людини (Європейський омбудсмен). Європейський комітет із запобігання катуванням та нелюдському чи принизливому поводженню або покаранню (ЄКЗК). Європейський комітет із соціальних прав. Консультативний комітет. Комісар Ради Європи із захисту персональних даних. Комітет незалежних експертів. Комісар з прав людини. Консультативний комітет. Європейська комісія проти расизму та нетерпимості. Група експертів із заходів стосовно протидії торгівлі людьми. Група експертів з питань протидії насильству стосовно жінок і домашньому насильству Ради Європи.

Тема 6. Прецедентне право Європейського суду з прав людини

Практика Європейського суду з прав людини щодо права на життя (справа «Макканн та інші проти Сполученого Королівства» (McCann and Others v. United Kingdom), № 18984/91, рішення Великої палати 1995 р.). Практика Європейського суду з прав людини щодо заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання (справа «Каверзін проти України», 2012 р.). Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу та особисту недоторканність (справа «Харченко проти України», 2011 р.). Практика Європейського суду з прав людини щодо права на повагу до приватного життя (справа «С. і Марпер проти Сполученого Королівства» (S and Marper v. United Kingdom), №№ 30562/04, 30566/04, рішення Великої палати 2008 р.; справа «Гуменюк та інші проти України», № 11423/19, 2021 р.). Практика Європейського суду з прав людини щодо права на повагу до сімейного життя (справа «Савіни проти України», № 39948/06, 2008 р.; справа «М.Р. і Д.Р. проти України», № 63551/18, 2018 р.). Практика Європейського суду з прав людини щодо права на повагу до житла (справа «Німіц проти Німеччини» (Niemietz v. Germany), № 13710/88, 1992 р.; справа «Кривіцька та Кривіцький проти України», № 30856/03, 2011 р.). Практика Європейського суду з прав людини щодо права на повагу до кореспонденції. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу думки, совісті і релігії (справа «Коккінакіс проти Греції» (Kokkinakis v. Greece) № 14307/88, 1993 р.). Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу вираження поглядів (справа «Лінгенспроти Австрії» (Lingens v. Austria), № 9815/82, 1986 р.; справа «Швидка проти України», № 17888/12, 2014 р.). Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу зібрань та об'єднання (справа «Веніамін Тимошенко та інші проти України», № 48408/12, 2014 р.). Практика Європейського суду з прав людини щодо права на власність (справа «Зеленчук і Цицюра протиУкраїни», № 846/16 і № 1075/16, 2018 р.; справа «Лоізіду проти Туреччини» (Loizidou v. Turkey), № 15318/89, рішення Великої палати 1996 р.). Практика Європейського суду з прав людини щодо заборони дискримінації (справа «Пічкур проти України», № 10441/06, 2013 р.; справа «D.H. та інші проти Чеської Республіки» (D.H. and Others v. the Czech Republic), № 57325/00, рішення Великої палати 2007 р.). Практика Європейського суду з прав людини щодо права на справедливий суд та на ефективний засіб юридичного захисту (справа «Олександр Волков проти України», № 21722/11, рішення Великої палати 2013 р.; справа «Бурмич та інші проти України», №№ 46852/13, 47786/13, 54125/13, рішення Великої палати 2017 р.).

Тема 7. Правова основа захисту прав людини Європейського Союзу

Становлення концепції прав людини у праві Європейського Союзу. Хартія Співтовариства про основоположні права працівників 1989 р., Хартія Європейського Союзу про основоположні права 2000 р. Установчі договори ЄС – Договір про ЄС, Договір про функціонування ЄС (в редакції Лісабонського договору 2007 р.) Основи правового статусу фізичних осіб у праві Європейського Союзу. Гарантії прав і свобод людини в праві Європейського Союзу. Співпраця Європейського Союзу та Ради Європи у сфері захисту прав людини.

Тема 8. Інституційна основа захисту прав людини Європейського Союзу

Суд Справедливості. Агентство фундаментальних прав Європейського Союзу. Омбудсмен ЄС. Агентство Європейського союзу з надання притулку. Спеціаліст із захисту даних у межах кожної установи та органу Спільноти. Європейський інспектор із захисту даних. Європейська рада із захисту даних. Агентство Європейського Союзу з питань мережевої та інформаційної безпеки.

Тема 9. Правова основа захисту прав людини Організації з безпеки та

співробітництва в Європі (ОБСЄ)

Гельсінський Заключний акт 1975 р., Документ Копенгагенської конференції з людського виміру НБСЄ 1990 року, Документ Московської конференції з людського виміру НБСЄ 1991 р., Декларація Будапештської зустрічі на вищому рівні 1994 р., Лісабонський документ 1996 р., Хартія європейської безпеки 1999 р., Астанінська ювілейна декларація на шляху до співтовариства співпраці 2010 р., Мінська декларація 2017 р., Берлінська декларація ОБСЄ 2018 р.; резолюції ПА ОБСЄ, спеціалізовані акти ОБСЄ у сфері захисту окремих категорій осіб (жертв тероризму, жертв торгівлі людьми таін.).

Тема 10. Інституційна основа захисту прав людини Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ)

Верховний комісар у справах національних меншин ОБСЄ. Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЕ. Представник ОБСЄ з питань свободи засобів масової інформації. Представники Діючого голови ОБСЄ. Бюро Спеціального представника і координатора по боротьбі з торгівлею людьми ОБСЄ. Спеціальний представник і координатор по боротьбі з торгівлею людьми ОБСЄ. Альянс проти торгівлі людьми.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Ґенеза прав людини на міжнародному регіональному рівні	10	2	2			6	10					10
Тема 2. Поняття, сутність прав людини	10	2	2			6	12	2				10
Тема 3. Правомірне обмеження прав людини та відступ держав від своїх зобов'язань у сфері прав людини	10	2	2			6	12	2				10
Тема 4. Правова основа захисту прав людини в межах Ради Європи	16	4	4			8	14	2	2			10
Тема 5. Інституційний механізм Ради Європи в галузі захисту прав людини	16	4	4			8	115	2	2			11

Тема 6. Прецедентне право Європейського суду з прав людини	10	4	4			2	10					10
Тема 7. Правова основа захисту прав людини Європейського Союзу	12	4	4			4	11					11
Тема 8. Інституційна основа захисту прав людини Європейського Союзу	12	4	4			4	12					12
Тема 9. Правова основа захисту прав людини Організації з безпеки та співробітництва в Європі	12	4	4			4	12					12
Тема 10. Інституційна основа захисту прав людини Організації з безпеки та співробітництва в Європі	12	2	2			8	12					12
Разом	**120**	**32**	**32**			**56**	**120**	**8**	**4**			**108**

4. Теми семінарських занять

№ з\п	Назва теми	Кількість годин денна/заочна
1.	Ґенеза прав людини на міжнародному регіональному рівні	2
2	Поняття, сутність прав людини	2
3.	Правомірне обмеження прав людини та відступ держав від своїх зобов'язань у сфері прав людини	2
4.	Правова основа захисту прав людини в межах Ради Європи	4/2
5.	Інституційний механізм Ради Європи в галузі захисту прав людини	4/2
6.	Прецедентне право Європейського суду з прав людини	4
7.	Правова основа захисту прав людини Європейського Союзу	4
8.	Інституційна основа захисту прав людини Європейського Союзу	4
9.	Правова основа захисту прав людини Організації з безпеки та співробітництва в Європі	4

10.	Інституційна основа захисту прав людини Організації з безпеки та співробітництва в Європі	2
		Разом 32/4

5. Самостійна робота

Завдання для самостійної роботи

№ з\п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин денна/заочна
1.	Ґенеза прав людини на міжнародному регіональному рівні *Завдання: ознайомитися з нормативно-правовими актами; лекційним матеріалом; дати відповіді на контрольні питання до теми*	6/10
2	Поняття, сутність прав людини *Завдання: ознайомитися з нормативно-правовими актами; лекційним матеріалом; дати відповіді на контрольні питання до теми*	6/10
3	Правомірне обмеження прав людини та відступ держав від своїх зобов'язань у сфері прав людини *Завдання: ознайомитися з нормативно-правовими актами; лекційним матеріалом; дати відповіді на контрольні питання до теми*	6/10
4.	Правова основа захисту прав людини в межах Ради Європи *Завдання: ознайомитися з нормативно-правовими актами; лекційним матеріалом; дати відповіді на контрольні питання до теми*	8/10
5.	Інституційний механізм Ради Європи в галузі захисту прав людини *Завдання: ознайомитися з установчими та процедурно-процесуальними актами, що регламентують діяльність інституцій, дати відповіді на контрольні питання до теми*	8/11
6.	Прецедентне право Європейського суду з прав людини *Завдання: ознайомитися з нормативно-правовими актами; лекційним матеріалом; дати відповіді на контрольні питання до теми*	2/10
7.	Правова основа захисту прав людини Європейського Союзу *Завдання: ознайомитися з нормативно-правовими актами; лекційним матеріалом; дати відповіді на контрольні питання до теми*	4/11
8.	Інституційна основа захисту прав людини Європейського Союзу *Завдання: ознайомитися з установчими та процедурно-процесуальними актами, що регламентують діяльність інституцій, дати відповіді на контрольні питання до теми*	4/12
9.	Правова основа захисту прав людини Організації з безпекита співробітництва в Європі *Завдання: ознайомитися з нормативно-правовими актами; лекційним матеріалом; дати відповіді на контрольні питання до теми*	4/12

10.	Інституційна основа захисту прав людини Організації збезпеки та співробітництва в Європі *Завдання: ознайомитися з установчими та процедурно-процесуальними актами, що регламентують діяльність інституцій, дати відповіді на контрольні питання до теми*	8/12
		Разом 56/108

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання розвивають можливості самостійної роботи і сприяють більш поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Види індивідуальних завдань з навчальної дисципліни (реферати, контрольні роботи, що виконуються під час аудиторних занять та самостійної роботи, курсові, дипломні роботи тощо) визначаються навчальним планом. Індивідуальні завдання полягають у підготовці реферату за визначеною, або обраною студентом за допомогою викладача, темою та інших видів робіт, які затверджуються кафедрою. Терміни видачі, виконання і захисту індивідуальних завдань визначаються програмою навчальної дисципліни.

Індивідуальні завдання виконуються особою, яка навчається, самостійно із одержанням необхідних консультацій з боку науково-педагогічного працівника. Допускаються випадки виконання робіт комплексної тематики кількома особами.

6.1 Теми індивідуальних завдань

1. Дотримання принципу недискримінації у діяльності міжнародних органів і організацій.
2. Суд Справедливості ЄС: організація й порядок діяльності.
3. Захист прав жертв торгівлі людьми.
4. Статус вразливих осіб у міжнародному праві.
5. Роль регіональних міжнародних органів у захисті прав людини.
6. Роль дорадчих органів міжнародних регіональних організацій у захисті прав людини.
7. Діяльність Омбудсмена ОБСЄ.
8. Статус громадян у праві ЄС.
9. Міжнародно-правове регулювання протидії расизму і расовій дискримінації.
10. Регіональні договори з питань громадянства.
11. Статус Омбудсмена в Європейському Союзі.
12. Діяльність ОБСЄ у захисті прав національних меншин.
13. Захист жертв тероризму в межах регіональних міжнародних організацій.
14. Право на справедливе судочинство.
15. Правове регулювання статусу переміщених осіб в межах Ради Європи.
16. Міжнародні стандарти у галузі прав людини та їх реалізація в національному законодавстві держав.
17. Регіональні системи міжнародного захисту прав людини та основних свобод.
18. Ґенеза прав людини на міжнародному регіональному рівні.
19. Гарантії прав людини: міжнародно-правовий аспект.

7. Методи навчання

Метод навчання – взаємопов’язана діяльність викладача та студента, спрямована на засвоєння студентами системи знань, набуття умінь і навичок, їх виховання і загальний розвиток.

Пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний. Студенти одержують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури. Студенти сприймають і осмислюють факти, оцінки, висновки й залишаються в межах репродуктивного (відтворюючого) мислення. Цей метод знаходить широке застосування для передачі великого масиву інформації.

Репродуктивний метод. Діяльність студентів носить алгоритмічний характер, тобто виконується за інструкціями, приписами, правилами в аналогічних, подібних з показаним зразком ситуаціях. Організовується діяльність студентів за кількаразовим відтворенням засвоюваних знань. Для цього використовуються різноманітні вправи, практичні завдання, програмований контроль, різні форми самоконтролю.

Метод проблемного викладу. Науково-педагогічний працівник (НПП) до викладу матеріалу ставить проблему, формулює пізнавальне завдання на основі різних джерел і засобів. Показує спосіб вирішення поставленого завдання. Спосіб досягнення мети – розкриття системи доказів, порівняння точок зору, різних підходів. Студенти стають свідками й учасниками наукового пошуку. Студенти не тільки сприймають, усвідомлюють і запам’ятовують готову інформацію, але й стежать за логікою доказів, за рухом думки НПП.

Частково-пошуковий, або евристичний, метод. Полягає в організації активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або сформульованих самостійно) пізнавальних завдань. Пошук рішення відбувається під керівництвом НПП. Процес мислення здобуває продуктивний характер. Процес мислення поетапно направляється й контролюється НПП або самими студентами на основі роботи над програмами (у тому числі й комп’ютерними) і навчальними посібниками. Метод дозволяє активізувати мислення, викликати зацікавленість до пізнання на семінарах.

Дослідницький метод. Проводиться аналіз матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студентів. Студенти самостійно вивчають літературу, джерела, виконують інші дії пошукового характеру. Завдання, які виконуються з використанням дослідницького методу, повинні містити в собі всі елементи самостійного дослідницького процесу (постановку завдання, обґрунтування, припущення, пошук відповідних джерел необхідної інформації, процес розв’язання завдання).

Дискусійні методи. Елементи дискусії (суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення й навіть перебільшення протиріч в обговорюваному змістовному матеріалі) можуть бути використані майже в будь-яких організаційних формах навчання, включаючи лекції.

Метод моделювання. Моделювання ситуацій під час навчального процесу – це створення таких ситуацій-моделей, де реальні об’єкти замінюються символами і взаємовідносини між учасниками діяльності складаються не природно, а організовані спеціально під керівництвом НПП, тобто штучно.

8. Методи контролю

Методи контролю – це способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв’язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу.

Контрольні заходи визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти.

Самоконтроль призначений для самооцінки здобувачами вищої освіти якості засвоєння навчального матеріалу навчальної дисципліни (розділу, теми). З цією метою в навчальних посібниках для кожної теми (розділу), а також у методичних розробках для семінарських занять передбачаються питання для самоконтролю.

Кафедральний контроль проводиться з метою оцінки рівня підготовки студентів з навчальної дисципліни на різних етапах її вивчення і здійснюється у вигляді вхідного, поточного, рубіжного та семестрового контролю.

В освітньому процесі використовуються такі види контролю результатів навчання: вхідний, поточний протягом семестру, контрольні роботи, передбачені навчальним планом, приймання індивідуальних завдань, курсових робіт, підсумковий семестровий, відстрочений контроль.

Вхідний контроль проводиться перед вивченням нового курсу з метою визначення рівня підготовки студентів з дисциплін, які забезпечують цей курс. Вхідний контроль проводиться на першому занятті за завданнями, що відповідають програмам попереднього навчання. Результати контролю аналізуються на кафедральних (міжкафедральних) нарадах та засіданнях методичних комісій спільно з науково-педагогічними працівниками, які проводять заняття із забезпечувальною дисципліни. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги студентам, коригування освітнього процесу.

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять протягом семестру. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування або письмового контролю на практичних, семінарських заняттях, лекціях, у формі колоквіуму, виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Конкретні форми проведення поточного контролю та критерії оцінки рівня знань визначаються програмою навчальної дисципліни. Результати оцінювання роботи студентів мають бути доведені до відома студентів своєчасно. Формою поточного контролю є ректорські контрольні роботи. Результати оцінювання ректорських контрольних робіт можуть зараховуватися як результати виконання контрольної роботи, передбаченої навчальним планом.

Підсумковий семестровий контроль з навчальної дисципліни є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання студента. Він проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу, та в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою навчальної дисципліни. Семестровий контроль проводиться у формі заліку або семестрового екзамену з конкретної навчальної дисципліни. Студента допускають до семестрового контролю за умови виконання ним усіх видів робіт, передбачених навчальним планом на семестр з цієї дисципліни.

Семестровий залік - форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння студентами лекційного матеріалу, а також виконаних ними певних робіт на семінарських заняттях.

Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні заліку з навчальної дисципліни, складає 40.

Оцінка підсумкового контролю виставляється за національною шкалою як сума балів, набраних здобувачем вищої освіти протягом семестру при виконанні контрольних заходів, передбачених програмою навчальної дисципліни (практики) та балів, набраних при складанні семестрового екзамену (заліку).

Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни, складає 100.

8.1. Питання, які виносяться на складання поточного та підсумкового контролю

1. Ґенеза становлення та розвитку прав людини на міжнародному регіональному рівні.
2. Класифікація прав людини.
3. Права, свободи, обов'язки людини і громадянина.
4. Гарантії забезпечення прав і свобод людини.
5. Поняття, структура правового статусу людини.
6. Права людини і права громадянина.
7. Підстави обмеження прав і свобод людини.
8. Поняття, сутність інституту захисту прав людини.
9. Правомірне обмеження прав людини під час надзвичайного стану, становища або

ситуації. Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації (ст. 15 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.).

10. Практика ЄСПЛ щодо відступу від зобов'язань. A. та інші проти Сполученого Королівства, № 3455/05, 2009.
11. Практика ЄСПЛ щодо відступу від зобов'язань. Abdülsamet Yaman проти Туреччини, № 32446/96, 2004 р.
12. Практика ЄСПЛ щодо відступу від зобов'язань. Bilen проти Туреччини, № 34482/97, 2006 р.
13. Практика ЄСПЛ щодо відступу від зобов'язань. Marshall проти Сполученого Королівства, № 41571/98, 2001 р.
14. Регіональний міжнародно-правовий механізм захисту прав людини.
15. Співвідношення міжнародних універсальних і регіональних механізмів захиступрав людини.
16. Напрямки співпраці ЄС та Ради Європи в галузі захисту прав людини.
17. Конвенція про захист прав і основоположних прав людини 1950 р. : загальна характеристика.
18. Роль установчих договорів Ради Європи в галузі захисту прав людини.
19. Загальна характеристика Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину 1997 р.
20. Європейська соціальна хартія 1961 р. (переглянута).
21. Європейська конвенція про запобігання тортурам та нелюдському або та такому,що принижує гідність, поводженню чи покаранню 1987 р.
22. Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ)): компетенція, порядок передачі ірозгляду скарг.
23. Європейський уповноважений з прав людини (Європейський омбудсмен).
24. Європейський комітет із запобігання катуванням та нелюдському чи принизливому поводженню або покаранню (ЄКЗК).
25. Європейська комісія проти расизму та нетерпимості.
26. Група експертів із заходів стосовно протидії торгівлі людьми.
27. Група експертів з питань протидії насильству стосовно жінок і домашньому насильству Ради Європи.
28. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на життя (справа «Макканн та інші проти Сполученого Королівства» (McCann and Others v. United Kingdom), № 18984/91, рішення Великої палати 1995 р.).
29. Практика Європейського суду з прав людини щодо заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання (справа «Каверзін проти України», 2012 р.).
30. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу та особисту недоторканність (справа «Харченко проти України», 2011 р.).
31. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на повагу до приватного життя (справа «Гуменюк та інші проти України», № 11423/19, 2021 р.).
32. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на повагу до сімейного життя (справа «М.Р. і Д.Р. проти України», № 63551/18, 2018 р.).
33. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на повагу до житла (справа «Кривіцька та Кривіцький проти України», № 30856/03, 2011 р.).
34. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу думки, совісті і релігії (справа «Коккінакіс проти Греції» (Kokkinakis v. Greece) № 14307/88, 1993 р.).
35. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу вираження поглядів (справа «Швидка проти України», № 17888/12, 2014 р.).
36. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу зібрань та об'єднання (справа «Веніамін Тимошенко та інші проти України», № 48408/12,

2014 р.).
37. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на власність (справа «Лоізіду проти Туреччини» (Loizidou v. Turkey), № 15318/89, рішення Великої палати 1996 р.).
38. Практика Європейського суду з прав людини щодо заборони дискримінації (справа «Пічкур проти України», № 10441/06, 2013 р.).
39. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на справедливий суд та на ефективний засіб юридичного захисту (справа «Олександр Волков проти України», № 21722/11, рішення Великої палати 2013 р.).
40. Хартія основних прав Європейського Союзу 2000р.
41. Акти вторинного права ЄС, що стосуються правового статусу громадян третіхкраїн і прирівняних до них апатридів.
42. Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ): компетенція, порядок передачі ірозгляду скарг.
43. Роль Суду Справедливості у захисті прав людини.
44. Європейський уповноважений з прав людини (Європейський омбудсмен): компетенція, юридична сила рішень.
45. Позасудові механізми захисту прав і свобод у Європейському Союзі.
46. Статус громадян в Європейському Союзі.
47. Статус громадян третіх країн в ЄС.
48. Гарантії прав і свобод людини в праві Європейського Союзу.
49. Агентство фундаментальних прав Європейського Союзу.
50. Агентство Європейського Союзу з питань мережевої та інформаційної безпеки.
51. Основоположні акти ОБСЄ в галузі захисту прав людини.
52. Гельсінський Заключний акт 1975 р.
53. Спеціалізовані акти Організації у сфері захисту окремих категорій осіб (жертв тероризму, жертв торгівлі людьми та ін.).
54. Верховний комісар у справах національних меншин ОБСЄ.
55. Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЕ.
56. Представник ОБСЄ з питань свободи засобів масової інформації.
57. Бюро Спеціального представника і координатора по боротьбі з торгівлею людьми ОБСЄ.
58. Спеціальний представник і координатор по боротьбі з торгівлею людьми ОБСЄ.

9. Схема нарахування балів
Денна форма

Загальна кількість балів – 100.
Мінімальна кількість балів для допуску до заліку – 10.
Кількість балів за залік – 40.
Кількість балів протягом семестру – 60:
Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях ∑40 = 40:

Формула обчислення

$$\sum 40 = \frac{\sum 1}{\sum 2} \times 8 \text{ (вісім)}$$

Примітка:
∑40 – сума максимальної кількості балів
∑1 – сума балів, що отримав студент за відповіді на семінарських заняттях.

∑2 – кількість семінарських занять протягом семестру.
8 – коефіцієнт

Індивідуальне завдання – 10 балів
Контрольна робота – 10 балів.

Поточний контроль						Індивідуальне завдання	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Екзамен /залік	Сума
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	ТN					
∑40						10	10	60	40	100

Т1, Т2 ... ТN – теми.

За результативну наукову роботу (написання наукової роботи, тез доповідей, участь у науково-практичних конференціях, участь у роботі гуртка тощо) за профілем цієї дисципліни, за рішенням кафедри відповідно до критеріїв, встановлених програмою навчальної дисципліни, студент може отримати до 10 додаткових (заохочувальних) балів, але в межах максимальної загальної суми балів – 100.

Відповідь на семінарському занятті – **1-5 балів.**

Критерії оцінювання усної відповіді.

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п’ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;
- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;
- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;
- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівка викладача;
- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;
- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;

- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;

- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;
- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Заочна форма

Загальна кількість балів – 100.
Мінімальна кількість балів для допуску до заліку – 10.
Кількість балів за залік – 40.
Кількість балів протягом семестру – 60:
Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях – 40;
Індивідуальне завдання – 10 балів
Контрольна робота – 10 балів.

Поточний контроль		Індивідуальне завдання	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Екзамен /залік	Сума
Т4	Т5					
∑40		10	10	60	40	100

Т4, Т5 ... ТN – теми.

Відповідь на семінарському занятті – **1-20 балів.**

Критерії оцінювання усної відповіді.

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п'ятибальній шкалі оцінок.

15-20 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;
- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;
- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

10-14 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;
- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

5-9 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівка викладача;

- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;

- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2-4 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;

- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;

- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;

- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

За результативну наукову роботу (написання наукової роботи, тез доповідей, участь у науково-практичних конференціях, участь у роботі гуртка тощо) за профілем цієї дисципліни, за рішенням кафедри відповідно до критеріїв, встановлених програмою навчальної дисципліни, студент може отримати до 10 додаткових (заохочувальних) балів, але в межах максимальної загальної суми балів – 100.

Критерії оцінювання контрольних та залікових робіт.

Контрольні та залікові роботи виконуються у письмовій формі. Контрольна робота складається з 20 тестових завдань (або 5 відкритих питань), залікова робота – із 40 тестових завдань. Кожне тестове завдання має чотири варіантів відповідей, тільки одна з яких є правильною, за кожну правильну відповідь нараховується один бал (два бали за відкрите питання).

Під час вивчення навчальної дисципліни використання технологій штучного інтелекту (ШІ) здійснюється відповідно до Політики використання технологій штучного інтелекту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

У межах дисципліни застосовуються такі моделі використання ШІ:

1. Модель «ШІ заборонено».

Використання технологій штучного інтелекту не допускається під час виконання контрольних заходів, спрямованих на перевірку індивідуальних знань і сформованості компетентностей здобувача освіти, зокрема: усного опитування, модульних контрольних робіт, екзамену (заліку), якщо інше не визначено викладачем, інших видів оцінювання, для яких викладачем встановлено обмеження щодо використання ШІ.

2. Модель «ШІ як асистент».

Під час підготовки до практичних занять, виконання індивідуальних завдань, рефератів, аналітичних оглядів та інших письмових робіт дозволяється використання ШІ для: пошуку та систематизації інформації, добору та первинного аналізу наукових джерел, пояснення складних понять, удосконалення структури тексту, перевірки граматики, стилю та оформлення, генерації ідей, плану роботи або прикладів.

Фінальний текст роботи, висновки, аналіз, інтерпретація результатів та прийняті рішення повинні бути самостійно підготовлені здобувачем освіти.

3. Модель «ШІ як інструмент».

Для окремих лабораторних, практичних, проєктних або дослідницьких робіт використання технологій штучного інтелекту може бути обов'язковою складовою виконання завдання. У таких випадках здобувачі освіти можуть використовувати

генеративні моделі ШІ для: аналізу та підготовки даних, генерації, аналізу й оптимізації програмного коду, порівняння результатів роботи різних моделей ШІ, створення візуалізацій, схем або зображень, аналізу великих масивів даних. проведення експериментів із застосуванням сучасних інструментів штучного інтелекту.

Усі результати, отримані за допомогою ШІ, підлягають критичному аналізу, перевірці та доопрацюванню здобувачем освіти.

Декларування використання ШІ.

У разі використання технологій штучного інтелекту здобувач освіти зобов'язаний зазначити: назву сервісу або моделі ШІ; дату використання; характер допомоги (генерація ідей, пошук інформації, аналіз даних, генерація коду, редагування тексту тощо).

За вимогою викладача здобувач освіти повинен надати використані запити (prompts) або пояснити спосіб використання інструментів ШІ.

Недекларованe використання технологій штучного інтелекту або подання згенерованого ШІ матеріалу як власного результату навчальної діяльності розглядається як порушення принципів академічної доброчесності відповідно до внутрішніх нормативних документів Університету.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	За чотирирівневою шкалою оцінювання	За дворівневою шкалою оцінювання
90-100	відмінно	зараховано
70-89	добре	зараховано
50-69	задовільно	зараховано
1-49	незадовільно	незараховано

10. Рекомендована література
Основна література:

1. Alston P. International Human Rights. New York : NYU Law, 2025.
2. Buckley C. M., Kamber K., McCormick P., Harris D. J. The European Convention on Human Rights – Principles and Law. Strasbourg : Council of Europe, 2022. 408 p.
3. Edquist-Whelan D. J., Donnelly J. International Human Rights (6th ed.). Routledge, 2020. 392 p.
4. Harris D., O'Boyle M., Bates E., Buckley C. Law of the European Convention on Human Rights. 5th ed. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2023. 1011 p.
5. Rainey B., Wicks E., Ovey C. The European Convention on Human Rights. 8th ed. Oxford : Oxford University Press, 2021. 711 p.
6. Reid K. A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights. 7th ed. London : Sweet & Maxwell ; Thomson Reuters, 2023.
7. Stoyanova V. Positive Obligations under the European Convention on Human Rights: Within and Beyond Boundaries. Oxford : Oxford University Press, 2023.
8. Буткевич О.В. Історія міжнародного права. Підручник / О.В. Буткевич. К: Ліра-К. 2013. 416 с.
9. Гончаров В. В. Міжнародний захист прав людини : навчальний посібник для підготовки до ЄФВВ. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 300 с.
10. Ґендерна рівність в освіті та через неї: навчальний посібник / за ред. К. Б.

Левченко, О. С. Мурадян. Харків, 2024. 264 с.

11. Захист прав людини в сучасному міжнародному та європейському праві : навч.-метод. посібник / Х. Бехруз, А. Гриб та ін. ; за ред. Х. Бехруз; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. 62 с.

12. Караман І.В., Козіна В.В. Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство. Київ : ВАІТЕ, 2015. 136 с.

13. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.

14. Міжнародне право: словник-довідник / С.М. Перепьолкін, Т.Л. Сироїд, Л.А. Філяніна; за заг. ред. Т.Л. Сироїд. Харків : Юрайт, 2014. 408 с.

15. Міжнародне публічне право : підручник : у 2 т. / О. В. Легка та ін. ; за ред. С. М. Перепьолкіна. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2026. Т. 2. : Основні галузі. 240 с.

16. Міжнародне публічне право : підручник : у 2 т. / С. М. Перепьолкін, Д.О.Трескін, В. В. Філатов, Л. А. Філяніна ; за ред. С. М. Перепьолкіна. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2025. Т. 1. : Основи теорії. 250 с.

17. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / Т. Л. Сироїд, Л. О. Фоміна ; за заг. ред. Т. Л. Сироїд. 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2024. 502 с.

18. Міжнародний захист прав людини : навчальний посібник / кол. авторів ; за ред. О. Б. Онишко. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 540 с.

19. Міжнародний захист прав людини : навчальний посібник / кол. авторів ; за ред. О. Б. Онишко. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 540 с.

20. Опольська Н. М., Бабой А. М., Бабой В. С. Міжнародний захист прав людини : навчальний посібник. Вінниця : Твори, 2021. 408 с

21. Основи міжнародно-правових стандартів прав людини : навч.-метод. посібник / за ред. завідувача кафедри міжнародного та європейського права О. В. Бігняка. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 168 с.

22. Основи права Європейського Союзу : підручник / Л.І. Адашис, Т.М. Анакіна, С.М. Вихрист та ін.; за заг. ред. Т.Л. Сироїд; Харків : Право, 2020. 590 с.

23. Права людини у міжнародному праві : підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; [Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.]; передм. А. В. Войціховський. Харків : ООО «Планета- Принт», 2021. 404 с.

24. Саченко А. П. Європейська конвенція з прав людини: знайомство та практика застосування. Київ : Дакор, 2022.

25. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 628 с.

26. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародне право прав людини: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 564 с.

27. Сироїд Т. Міжнародне публічне право: навч. посібник. Київ.: Юрінком Інтер, 2025. 628 с.

28. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / Т.Л. Сироїд, О.А. Гавриленко, Л.О. Фоміна; за заг. ред. д.ю.н., проф. Т.Л. Сироїд. 2-ге вид., перероб і допов. Х. Право. 2019. 494 с.

29. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право: підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Право. 2020. 648 с.

30. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право: підручник. Одеса: Фенікс, 2018. 744 с.

31. Сироїд Т.Л. Міжнародні стандарти в галузі забезпечення права на здоров’я та

практика їхнього застосування: навч. посіб. Харків : Право, 2021. 166 с.

32. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / за заг. ред. д.ю.н., проф. Т.Л. Сироїд. Вид. 5-те вид., перероб і допов. Харків : Право. 2023. 474 с.

33. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник / За заг. ред. д.ю.н., проф. Т.Л. Сироїд. Х. Право. 2019. 472 с.

34. Шуміло, Інеса Анатоліївна. Міжнародна система захисту прав людини : навчальний посібник / І. А. Шуміло. Київ: ФОП Голембовська О.О., 2018. 168 с.

Допоміжна література:

1. Handbook on Statelessness in the OSCE Area International Standards and Good Practices. URL: https://www.osce.org/handbook/statelessness-in-the-OSCE-area?download=true.

2. Hanna L. Kokhan, Maksym I. Leonenko, Serhii M. Perepolkin, Tetiana L. Syroid, Iya V. Stryzhak. Human Rights of the Fourth Generation in a Single Educational Area. *Journal of Law and Political Sciences*. 2021. Vol. 29. Issue 4. Pp. 307-324.

3. Syroid T., Fomina L. Approaches to Understanding the Concept of Vulnerability: International Legal Aspect. *Journal of International Legal Communication*. 2023. № 9 (2). P. 7-15.

4. Варнавська К.А. Правове регулювання статусу правозахисників у Європейському Союзі. *Конституційне право ЄС в аспекті Євроінтеграції України :* тези доповідей міжн. наук.-практ. конф. (Харків, 21 квітня 2023 р.). Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2023. С. 328-330.

5. Воєводін І. С. Деякі аспекти захисту екологічних прав людини в діяльності Ради Європи та практиці Європейського суду з прав людини. *Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики* : матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції, що присвячена 102-річчю Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (м. Миколаїв, 28-29 грудня 2022 р.). Львів Торунь : Liha-Pres, 2022.

6. Воєводін І. С. Щодо діяльності Ради Європи в екологічній сфері. *Integration of Education, Science and Business in Modern Environment: Winter Debates :* Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Internet Conference (Dnipro, 06-07 February 2025). Dnipro : FOP Marenichenko V.V, 2025. Pp. 107-109.

7. Кагановська Т.Є., Сироїд Т.Л. Організаційно-правовий механізм Європейського Союзу щодо забезпечення гендерної рівності. *Науковий вісник Ужгородського національного Університету. Серія Право.* Вип. 76 (2). 2023. С. 232-239.

8. Реньов Є.В. Захист жінок від цифрових загроз у практиці Європейського суду з прав людини. *Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні та світі:* матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 29-30 травня 2026 р.). У 2-х томах. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2026. Т.1. С. 152-155.

9. Реньов Є.В. Захист прав дитини у цифровому середовищі в системі Ради Європи. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2026. № 1. С. 277-279.

10. Реньов Є.В. Принцип найкращих інтересів дитини у практиці Європейського суду з прав людини: сучасні тенденції розвитку. *Інтелектуальний ресурс сьогодення: наукові задачі, розвиток та запитання:* збірник наукових праць з матеріалами VII Міжнародної наукової конференції, м. Дніпро, 28 серпня 2026 р. Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп, 2026. С. 140-141.

11. Реньов Є.В. Проблемні питання захисту прав людини в контексті діяльності Європейського суду з прав людини. С*тратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі:* збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Чернігів, 21 квітня 2023 р.). Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка». С. 530-531.

12. Сироїд Т. Л. Інституційний механізм Європейського Союзу у сфері боротьби з нелегальною міграцією. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 10. С. 641-645.

13. Сироїд Т. Політика Європейського Союзу у сфері захисту прав жертв злочинів. А*налітично-порівняльне правознавство.* 2024. № 3. С.605-614.

14. Сироїд Т.Л. Механізм Європейського Союзу у протидії наркотикам як складова забезпечення громадського здоров'я. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*, Том 4 № 84. 2024.С.345-359.

15. Сироїд Т.Л., Гавриленко О.А. Внесок Ради Європи у забезпечення інформаційної безпеки та протидію кіберзлочинності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2020.* Вип. 61. Т. 2. С. 149-154.

16. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Міжнародний захист осіб з інвалідністю в ситуаціях ризику. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. №1. С. 596-601.

17. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Організаційно-правовий механізм захисту прав людини Європейського Союзу. *Challenges and prospects for the development of legal systems in Ukraine and EU countries: comparative analysis:* Collective monograph. Riga: Izdevniecība "Baltija Publishing", 2019. Volume 2. P. 129-144.

18. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Правова основа Європейського Союзу щодо захисту правозахисників. *Ампаро*. 2022. Спецвипуск. Т. 2. С. 94-101.

19. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Свобода вираження поглядів у практиці міжнародних правозахисних органів. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2023. № 3. С. 549-551.

20. Фоміна Л.О. Право на одяг у практиці Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2025. Т. 4. № 89. С. 246-250.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичнезабезпечення

1. Офіційний сайт Агентства фундаментальних прав Європейського Союзу. URL: https://fra.europa.eu/en/about-fra.
2. Офіційний сайт Дитячого фонду ООН. URL: http://www.unicef.org/.
3. Офіційний сайт Європейського омбудсмена. URL: https://www.ombudsman.europa.eu/en/home.
4. Офіційний сайт Європейського наглядового органу із захисту даних (EDPS). URL: https://edps.europa.eu/_en?lang=en.
5. Офіційний сайт Європейської ради із захисту даних. URL: https://edpb.europa.eu/edpb_en.
6. Офіційний сайт Європейського суду з прав людини. URL: https://www.echr.coe.int/home.
7. Офіційний сайт Європейського Союзу. URL: http://europa.eu/.
8. Офіційний сайт Комітету проти катувань. URL: https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CAT/ Pages/CATIndex.aspx.
9. Офіційний сайт Міжнародного Комітету Червоного Хреста. URL: http:/www.icrc.org.
10. Офіційний сайт Організації з безпеки та співробітництва в Європі. URL: http://www.osce.org/.
11. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй. URL: https://www.un.org.
12. Офіційний сайт Ради Європи. URL: https://www.coe.int/en/web/portal.
13. Офіційний сайт Управління Верховного комісара з прав людини ООН. URL: https://www.ohchr.org/en/ohchr_homepage.

14. Офіційний сайт Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. URL: https://www.unhcr.org.
15. Офіційний сайт Human Rights Watch. URL: http:/www.hrw.org.
16. Handbook on Statelessness in the OSCE Area International Standards and Good Practices. URL: https://www.osce.org/handbook/statelessness-in-the-OSCE-area?download=true.
17. Human rights handbooks Practical guides to the implementation of the European Convention on Human Rights. URL: https://www.coe.int/en/web/human-rights-rule-of-law/human-rights-handbooks.
18. UN Audiovisual Library of International Law: Human Rights. URL: https://legal.un.org/avl/ls/humanrights.html.